

Giftenaftrek als instrument voor politieke eisen?

Giftenaftrek versus geefsubsidie

Er kleven twee grote bezwaren aan geefsubsidies

Door: Rien van Gendt

10-04-2024

Fiscaliteit

In het rapport over de evaluatie van de giftenaftrek, dat nu bij de Tweede Kamer ligt, wordt de discussie weer eens opgerakeld of de giftenaftrek niet zou moeten worden ingeruild voor geefsubsidies. Ik zeg: alle hens aan dek. Waarom? Omdat er twee grote bezwaren kleven aan geefsubsidies.

Een versimpelde voorstelling van zaken: wanneer een geveer een donatie doet van €100 aan Greenpeace is er een belastingaftrek waardoor de geveer niet €100 betaalt maar bijvoorbeeld slechts €75. Greenpeace als begiftigde krijgt uiteraard €100 van de geveer. Als de giftenaftrek wordt ingeruild voor een geefsubsidie, ontvangt Greenpeace van de geveer €75 en voegt de overheid daar €25 subsidie aan toe. In beide gevallen ontvangt de begiftigde dus €100.

Wordt de subsidie verstrekt zolang is voldaan aan het ANBI-criterium?

Allereerst veronderstelt het systeem van geefsubsidies dat de overheid deze subsidies als een soort automatisme geeft aan de begiftigde, dat wil zeggen zonder een vorm van toetsing. Zolang de begiftigde, bijvoorbeeld Greenpeace of de Dierenambulance, een ANBI-status heeft, wordt de donatie van de geveer tot een bepaald percentage *gematched* door de overheid. De overheid stelt dus geen aanvullende eisen aan de begiftigden en onderwerpt organisaties zoals Greenpeace en de Dierenambulance niet aan een toetsing met andere criteria buiten de ANBI-status van de begiftigden.

Mijn **eerste grote bezwaar** tegen geefsubsidies is dat na een wittebrood periode van een dergelijk nieuw systeem, zal blijken dat de overheid zich niet aan haar woord houdt en politieke eisen zal gaan stellen aan deze geefsubsidies. De overheid heeft vaak een archaisch beeld van de filantropie: het doen van donaties aan al de goede zaken (kinderen in achterstandsituaties, culturele manifestaties, de voedselbank, de dierenambulance) die niet als controversieel worden gezien en die de overheid ook zelf had kunnen subsidiëren maar dat om allerlei redenen niet volledig kan of wil doen.

Of die de overheid niet ziet als haar primaire taak maar het wel op prijs stelt dat particuliere gevers voorzien in een maatschappelijke behoefte. De overheid juicht deze rol van gevers uiteraard toe, want het gaat om suppletie (privaat geld als aanvulling op publiek geld) of om substitutie (privaat geld in plaats van publiek geld). In beide gevallen zal er weinig behoefte zijn bij de overheid om andere eisen te stellen aan de geefsubsidie. Dus dat zit wel snor.

Of komen er toch politieke eisen bij 'controversiële donaties'?

Maar wat is de situatie als begiftigden met hun ANBI-status de volstrekt legitieme rol spelen van criticaster van de overheid, de luis in de pels; als zij inhoud geven aan het belangrijke principe van 'macht en tegenmacht'. De overheid heeft niet het monopolie op algemeen nut en zij zou die rol van maatschappelijke organisaties niet alleen moeten tolereren maar zelfs moeten koesteren.

Het is een verworvenheid van onze democratie dat maatschappelijke organisaties (de begiftigden van privaat geld zoals milieuorganisaties, mensenrechtenorganisaties en organisaties die onderzoeksjournalistiek bedrijven) de overheid scherp houden, controversiële onderwerpen op de agenda kunnen zetten of met maatschappelijk durfkapitaal initiatieven kunnen ontwikkelen die de overheid nog niet op het vizier heeft.

Mijn bezwaar tegen geefsubsidies is dat zij snel kunnen verworden tot een instrument van de overheid om daar politieke eisen aan te gaan stellen. Dat gevaar is levensgroot aanwezig als de overheid in plaats van giftenaftrek aan de geveer geefsubsidies gaat verstrekken.

Onafhankelijkheid maatschappelijke organisaties in het gedrang

Mijn **tweede grote bezwaar** zal ik kort houden maar het versterkt wel de intensiteit van de ernst van mijn eerste bezwaar. Voor de maatschappelijke organisaties die de ontvangers zijn van particuliere donaties is het nogal een verschil of de bijdrage van de overheid wordt geregeld via een belastingvoordeel dat zit geïncorporeerd in de private donatie of dat de maatschappelijke organisatie nu een geefsubsidie krijgt van de overheid.

Sommige maatschappelijke organisaties koesteren hun onafhankelijkheid en terecht. Zij willen helemaal geen bijdrage van de overheid ontvangen, zelfs niet als daar geen eisen aan worden gesteld. Dit is niet alleen een principiële punt maar ook een praktisch punt. Immers een geefsubsidie van de overheid kan hen zelfs belemmeren in de fundraising activiteiten, die van hen worden verwacht en die zij moeten doen.

Elke zeven jaar een discussie over de giftenaftrek?

Grote bezwaren tegen geefsubsidies zijn dus: de politieke eisen die gekoppeld kunnen gaan worden aan deze subsidies; en de onafhankelijkheid van maatschappelijke organisaties die ter discussie staat zelfs als de overheid geen eisen zou stellen aan de geefsubsidies.

In 2017 vond ook een evaluatie plaats van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de giftenaftrek. Het lijkt mij een goed idee om de discussies die toen werden gevoerd weer eens af te stoffen en opnieuw te bekijken, want veel argumenten zijn nog steeds erg valide.

Ik kijk uit naar het volgende rapport van de overheid over dezelfde problematiek in 2031. *After all: 7* is een bijzonder getal. We kunnen de periodieke discussie over giftenaftrek toevoegen aan de zeven hoofdzondes en de zeven plagen.

Dr. Rien van Gendt is topexpert op het vlak van filantropie.

<https://www.walburgpers.nl/nl/book/9789462498624/filantropie-terug-naar-de-tekentafel>

Over de auteurs

Rien van Gendt is eigenaar van Van Gendt Philanthropy Services